

ne provocira in ne vzbuja zgražanja. No, tudi Vidmarjeva si je oddahnila ob tem.

Spretno ste v besedilo vpletali tudi romski besednjak.

Pri tem mi je bil v dragoceno pomoč slovarček (slovensko-romski in romsko-slovenski), zanj je zaslužna Ana Marija Kozlevčar, izdala ga je Zveza Romov Slovenije. Besedilo je pregledal tudi strokovnjak za romski jezik, pred pisanjem pa je bilo treba marsikaj postoriti, se z mnogimi pogovoriti in pri sebi razčistiti z nekaterimi spomini.

Večernico ste dobili že dvakrat, nominirani zanj ste bili vsaj trikrat več in prav za večino vaših knjig mnogi meni-

jo, da imajo nek energetski naboj, da te ne pustijo hladnega. Tudi Kebaria izzove reakcijo, zdi se kot opomin bralcem, v kakšnem okolju živimo. Se strinjate?

Knjige so prav zato, da izzovejo v nas niz reakcij, ne le eno samo. Nočem, da so moje knjige opomin, raje si predstavljam, da so most. Upam, da s *Kebarie* prispevam vsaj majhen kamenček v mozaik razumevanja in premikanja nekaterih trdno zasidranih stereotipov. *Kebarie* podaja neolepšano resnico tako 'enih' kot 'drugih'. Jaz pa komaj čakam dan, ko ne bo več 'nas' in 'njih'. Dan, ko bomo samo mi. Mi vsi.

Petra Zemljič

Večer, četrtek, 22. september 2011, str. 5

MLADINSKA LITERATURA KOT DUHOVNI PROSTOR MLADE DUŠE

To, da človek na tem svetu prebiva pesniško, je sicer stara misel, ki pa vsaj pri večini ljudi, pri tistih torej, ki so prepričani, da živijo trezno, razumno in da stojijo na »trdnih tleh«, nima veljave, ki ji sicer zagotovo pripada. Taki ljudje namreč v svojem vsakdanjiku še najraje tajijo, da tudi oni sanjarijo, ljubijo, molijo, pojejo, da se predajajo domišljiji, da jih pestijo razni strahovi, da si, ko recimo gradijo hišo, predstavljajo, kako bodo v njej srečni, da imajo svoje iluzije, fantazije, da skratka njihovo duhovno bitje ves čas išče osmišljenost bivanja in da to duhovno bitje ves čas tako in drugače presega njihovo fizično, čutno in razumsko omejenost.

Pri otrocih je, vsaj v tako imenovani magični fazi, to duhovno bitje še precej bolj sproščeno – a se že kmalu, zagotovo pa v zgodnji najstniški dobi s to sproščenostjo začnejo tudi težave. Takrat se

zaradi nujnega prilagajanja »realnemu svetu« začnejo bati lastne posebnosti, torej enkratnosti in neponovljivosti, svoje duhovno bitje pa so pripravljani pačiti in pohabljeni ali celo zanikati iz strahu, da v očeh drugega, v določeni situaciji in skupini ne bodo dovolj ustrezni. Imperativ družbene sprejemljivosti in pripadnosti v konkretnem času in prostoru je pri vsem tem tako silen, da mlad človek pogosto pod njim kratko malo klone, da vse pogosteje in zmeraj bolj dvomi vase – še več, nemalokrat je celo prepričan, da je njegovo intimno razmišljanje krivda, greh ali sramota, da ga je torej treba docela zatajiti, zatreti in nadomestiti z bolj sprejemljivim in v smislu kolektivne sprejemljivosti tudi varnejšim.

Mnogi se v takšni nastrojenosti celo prelevijo v pridigarje trenutno veljavnega kolektivnega prepričanja, v zatiralce in preganjalce drugače mislečih, četudi

pri sebi na skrivnem vedo, da se njihovo lastno duhovno bitje temu istemu prepričanju upira. Na tej točki pa je tudi mogoče opaziti razliko med tistimi, ki berejo, in med tistimi, ki ne berejo knjig – še posebej pa med tistimi, ki berejo trivialno literaturo, ki zapadajo »popu«, in med tistimi, ki berejo kvalitetne, umetniško učinkovite, duhovno iskrene knjige, ki jih v njihovi enkratnosti in neponovljivosti krepijo in opogumljajo.

Takšni otroci in najstniki so namreč v primerjavi s svojimi vrstniki v odnosu do vseh zunanjih dejavnikov »realnega sveta« bolj ali manj očitno duhovno samostojnejši in trdnješi. V to ni potrebno dvomiti. Da se človek o tem prepriča, zadostuje že en sam dovolj odkrit pogovor z neko skupino otrok ali mladostnikov. Človek se je torej zaradi eksistencialne nuje živeti v kolektivu že zelo zgodaj pripravljen prilagajati ter v prid temu deformirati ali celo zanikati lastno duhovno bitje. Ker pa tega pač docela nikakor ni mogoče uresničiti, je pogosto razdvojen, mučijo ga dvomi, preganjavnice, psihične težave, predvsem pa strah, ki zagospodari nad njegovim življenjem. Taki ljudje sicer vedo, da imajo krila, a jih predvsem strah priklepa v »realni svet« ter v takšno ali drugačno, pogosto kričavo, trivialno, zagotovo pa duhovnemu bitju posameznika odtujeno kolektivno prepričanje in vedenje.

Ravno ta, neosvobojena večina pa je tudi ciljna skupina raznih voditeljev, pridigarjev in skratka vseh vrst manipulatorjev in manipulacij. In te voditelje svobodni, samostojno misleči in delujoči ljudje, ki so pač v vsakem času zmeraj v manjšini, zanimajo samo takrat in na tistih točkah, kadar in kjer so lahko škodljivi njihovim manipulacijam. Ravno zato pa je tudi prava, iskrena in umetniško učinkovita literatura skozi vso človeško zgodbo z njenimi avtorji vred odrinjena na margino.

Če torej slehernik vsaj v svoji zatajeni, pogosto navzven celo zanikani individualnosti ne bi živel pesniško in če pesniško duhovno bitje v vsej svoji človeški primarnosti ne bi bilo tako zelo trdoživo in za človeka tako rekoč nepogrešljivo, bi razni politični, ideološki, modni, potrošniški pridigarji resnično kakovostno, človeško iskreno in umetniško živo literaturo že zdavnaj izkoreninili in razvrednotili, na njeno mesto pa ustoličili mnogo bolj vodljivo, predvidljivo in prilagodljivo trivialnost z vso njej lastno vsečnostjo, plehkostjo, plitvostjo, modnostjo, kupljivostjo in kičavostjo vred.

Prav to so tako rekoč v vsakem času in zmeraj znova tudi poskušali. In prav to se v enaki meri kot ves čas doslej dogaja tudi danes. Tudi danes namreč lahko vidimo, kako zelo ustrezni poskušajo biti celo nekateri »vrhunski« strokovnjaki, »vrhunski« univerzitetni profesorji, »ugledni« učitelji, vzgojitelji, uradniki in kako zelo »demokratska«, »zveličavna« je prevladujoča potrošniška miselnost, ki smo ji priča. Vsekakor pa smo svojim otrokom in mladostnikom v prid dolžni odločno zavrniti nasvet takih »strokovnjakov«, ki danes kapitalistično požrešni oblasti in potrošništvu všečno na primer trdijo, da je vseeno, kaj otroci jedo, samo da jedo – ali, da je vseeno, kaj otroci berejo, samo da berejo ...

Vemo namreč, da je taka trditev laž – in da se ta laž kratko in malo priskuti našemu lastnemu želodcu in našemu lastnemu duhovnemu bitju. Predvsem je torej treba otrokom že zelo zgodaj ponuditi pristno, kvalitetno duhovno hrano in se z njimi o tem, dokler so za to še dovolj odprti in dojemljivi, tudi na pravi način pogovarjati. Kakor hitro vzgojitelj, učitelj ali kdor koli, ki mu otrok zaupa, predenj postavi tisto vsem dobro znano staro »mantro«: no, kaj je hotel pesnik (ali pisatelj) povedati?, smo seveda naredili nekaj, česar se duhovnemu bitju ne sme narediti. Ves širni, čudoviti duhovni

svet tako avtorjeve kot tudi otrokove duhovne dojemljivosti, smo namreč skrčili, sploščili v racionalizacijo – in jo s tem izničili.

Vsaka prava, duhovno pristna in umeetniško živa literatura je namreč duhovni prostor, ki ga bralec oživlja in doživlja po svoje. To je prostor, kjer bralčevo duhovno bitje razširi krila, kjer lahko zaduha, kjer se lahko vzpostavi v vsej svoji enkratnosti in neponovljivosti – kjer se torej na vse strani odrešujoče odpira duhovno razkošje domišljije, sugestije, zaupanja, vere, ljubezni in skratka vsega, česar »realni svet« s svojim imperativom posameznikovega samozatajevanja, prilagodljivosti, vodljivosti in trivialnosti ne nudi in ne omogoča. Ker je zaupanje v lastno enkratnost in neponovljivost, v lastno duhovno bitje torej za potrošniški »realni svet« nezaželeno, ker razkrinkava, ogroža njegovo posiljevalsko zlaganost in trivialnost, si prizadeva že zelo zgodaj pri otrocih utrditi svojo veljavo. Tako je otrok že v svoji najzgodnejši fazi duhovnega razvoja izpostavljen raznim vdorom kičavosti in umazane trivialnosti. V to se lahko prepričamo, če si vzamemo le nekoliko časa za otroške televizijske programe, za tovrstno internetno ponudbo – ali če stopimo v knjigarne in knjižnice ter se soočimo z vso nabuhlostjo in kričavostjo tamkajšnje ponudbe.

Ob tem pri sebi sicer takoj začutimo odpor, vendar ta odpor takoj tudi zamejimo in »zracionaliziramo« v prepričanje, da bo otroku bolje, če bo v življenju prilagojen večini in zahtevam »realnega sveta« – sežemo torej po kiču, po trivialnosti ter jo otroku ponudimo kot duhovno hrano in »varno zavetje«. Ob tem morda niti ne pomislimo, da smo pravkar podlegli imperativu potrošniške odtujenosti, da smo mlademu duhovnemu bitju našega otroka začeli rezati krila, da smo ga začeli pohabljeni v njegovem bistvu in ga spreminjati v rejenemu kapitalizmu

všečno žrtev, za katero je tako ali tako »vseeno, s čim se hrani – samo da se hrani«. Take ponudbe je torej veliko. Je zelo vsiljiva. In vemo, da mlade otroške duše ne bomo mogli docela obvarovati pred njo. Vemo pa tudi, da lastnemu otroku ali vnuku iskreno želimo vse najboljše.

Tudi matere v tistih predelih sveta, kjer otrokom pohablajo spolovila, pač verjamejo, da je to za njihove otroke najboljše. Čeprav seveda globoko v sebi, v svojem duhovnem bitju jasno čutijo, da ni tako. In če mi tukaj lastnega otroka zaradi nevednosti ali racionalnega prepričanja v nujnost prilagojenosti hranimo, posiljujemo s kičem in trivialnostjo ter mu s tem režemo duhovna krila in pohablamo dušo, mu seveda ne delamo prav nič dobrega. Seveda je ob tem hitro pri roki izgovor kot na primer: »ja, kaj pa jaz vem ... ko eni trdijo tako, drugi drugače ...« Ja, je pri roki tak izgovor. Tudi dilema. Toda če pogledamo globlje vase, če prisluhnemo lastnemu duhovnemu bitju vsaj pri izbiri prvih slikanic in pravljič za našega otroka –in, seveda, če se jih bomo še prej trudili prebrati, takega izgovora in dileme zagotovo ne bo več.

Vaše duhovno bitje namreč kljub vsemu še zmeraj dovolj dobro ve, kaj je njemu ustrezen duhovni prostor – kaj je torej pri tovrstni ponudbi zares pristno in kaj ne. Prav tako pa se s pomočjo vašega lastnega duhovnega bitja lahko prepričate tudi o vrednosti znaka tovrstne literarne kakovosti »zlata hruška« in o vrednosti nagrade »večernica«. Pri vsem tem pa se je treba predvsem zavedati tega, da je človeško pristna, človeško topla in umetniško živa otroška in mladinska literatura mladim dušam najustreznejši duhovni prostor.

*Vlado Žabot, predsednik
žirije za večernico*

Večer, četrtek, 22. september 2011, str. 4–5